



MILJØVERNDEPARTEMENTET

Markaloven

Helhetlig forvaltning – Sakstyper



Markaloven innebærer en milepæl for friluftslivet i Norge. For første gang får vi en lov som sikrer et bestemt geografisk område for friluftsliv og naturopplevelse (og idrett). Og dette området er tilgjengelig for ca ¼ av Norges befolkning.

Ot.prp. nr. 23 (2008-2009) ble lagt fram 19. desember 2008.

Stortingets Innst. O. nr. 58 (2008–2009) ble lagt fram 30. mars 2009.

Lagtinget vedtok loven 28. april 2009.

Loven ble sanksjonert av Kongen i statsråd 5. juni 2009.

Loven trådte i kraft 1. september 2009.

Annor

Aftenposten.no Nyheter Politikk

Alt innhold Nyheter Sport Meninger Økonomi/E24 Kultur Oslopuls Forbruker Reise Mat og vin Jobb B

Innenriks | Verden | Politikk | Klima | Oslo | Startinsvalget | Fakta | Vem | Kongeske | Helse | Leve | Side 100



Miljøvernminister Erik Solheim. FOTO: THOMAS OLSEN

- Markaloven gir Marka til folket

Miljøvernminister Erik Solheim (Sv) ser over hodet ingen motsetninger mellom markaloven og økt fremkommelighet og bruk av Marka.

2

AV ANDREAS RAKKE FOSS

Oppdatert: 09.03.09 kl. 00:15 Publisert: 08.03.09 kl. 23:59

Faksimile fra Aftenposten

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim på Sognsvann.

Natur



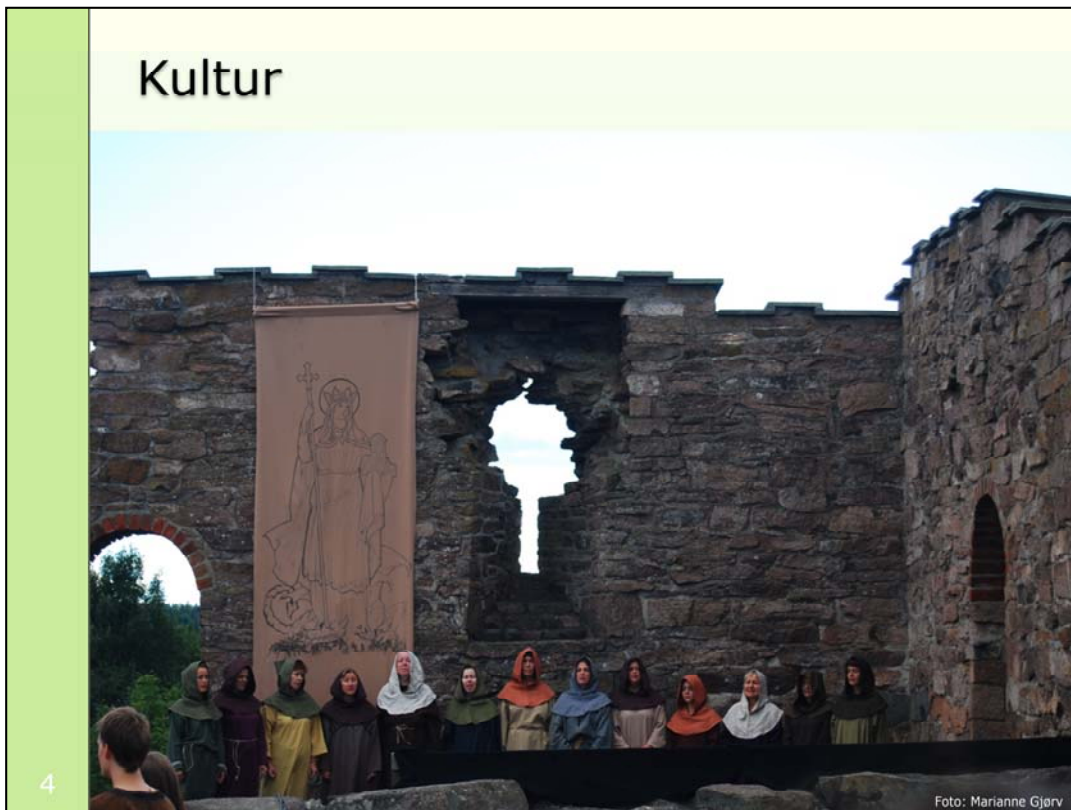
Bilde fra Bånantjern

Hva har vi i Marka?

Vi har mye verdifull natur i Marka.

Andre land lager t-banesystem fra sine forsteder og inn til sentrum. Oslo er det eneste hovedstaden som også har laget t-bane for å bringe folk ut i Marka.

Kultur



Bilde fra Maridalsspillet

Marka er rik på spor fra menneskenes virksomhet i form av kulturminner og kulturmiljøer.

Landskap



Her ser vi et eksempel på hvor variert Marka er. Bildet viser Finnerud i Nordmarka som ble ryddet av finnen Sakris på 1600-tallet. Stedet ligger mellom Sørkedalen og Kikut.



Vi må ikke glemme at Marka ikke bare er til som friluft- og rekreasjonsområde for oss som bor i byområdene rundt Marka.

Marka har et levende og bærekraftig **landbruk og skogbruk**. Innenfor rammene av markaloven vil landbruket kunne opprettholdes og videreføres på en fornuftig måte.

Det er også et ganske betydelig antall mennesker som **bor i** Marka, i tillegg til dem som driver landbruk. Mange av dem bor i lokalsamfunn som for eksempel i Maridalen og Sørkedalen. I 2008 var det i følge tall fra Statens kartverk registrert 1583 boenheter med fast helårsbeboelse. Både landbruk, fastboende og hytteeiere er "en del av" Marka og representerer også en viktig del av kulturarven i området. Det er dette som er bakgrunnen når formålsbestemmelsen slår fast at det "...skal tas hensyn til bærekraftig bruk til andre formål".

Det var også registrert 3131 **hytter og fritidshus**.

Vi skal fortsatt ha levedyktige lokalsamfunn og et rasjonelt landbruk. Det skal selvfølgelig også være mulig å videreføre eksisterende hytteliv "med rimelig grad av komfort".

Det er også **infrastruktur** som kraftledninger i marka

Opplevelser i Marka



7

Det er mye fint vi kan oppleve i Marka. Disse fine opplevelsene må også være mulige for kommende generasjoner. Det er derfor vi har en markalov.

Friluftsliv: For det første er det unike muligheter til å oppleve friluftslivet. Det kan gjøres på mange måter. En favoritt for mange nå som vinteren nærmer seg, eller kanskje allerede er her, det er å gå på ski, noe som jeg også er glad i.

Naturopplevelse: Det er ikke bare kort vei til frisk luft og arealer som egner seg dersom man vil "røre litt på seg". Marka byr på store naturopplevelser tett inntil byen. Dette er kanskje det mest unike for alle dem som bor i byområdene rundt Marka.

Idrett: Marka er også en unik arena for å drive idrett. Mye av den idretten som drives i Marka vil også kunne kalles friluftsliv. Det er gjerne flytende overganger, og det har sjelden betydning å skille mellom idrett og friluftsliv i Marka.

Rekreasjon: "Rekreasjon" er nok det nærmeste vi kommer en fellesnevner for alle disse aktivitetene og opplevelsene som loven skal fremme. Dette er uvurderlig for både helse, trivsel og velvære.

Norges viktigste bynære friluftslivs- og rekreasjonsområde

1,2 millioner mennesker

1700 km²

19 kommuner

Fem fylker

Fire fylkesmenn

8

Foto: Marianne Gjrv

Marka er Norges viktigste bynære friluftslivs- og rekreasjonsområde. Dette henger sammen med at omtrent 1,2 millioner mennesker har Marka som sitt nærmeste større turområde. Undersøkelser viser at 75% av disse bruker Marka regelmessig.

Marka utgjør et stort område på over 1700 km².

Området omfatter 19 kommuner og fem fylker (fire fylkesmenn i og med at Akershus og Oslo har en fylkesmann) .

Kommuner og fylker

Akershus
ca. 850 km²
kommuner:
Asker
Bærum
Nittedal
Nannestad
Gjerdrum
Skedsmo
Lørenskog
Rælingen
Enebakk
Ski
Oppegård

Buskerud
ca 325 km²
kommuner:
Røyken
Lier
Hole
Ringerike.

Oslo ca.
310 km²

Oppland
ca. 210 km²
kommuner:
Jevnaker
Lunner

Østfold
Hobøl kommune

9

Foto: Marianne Gjerv

Bildet viser skitur i Lillomarka.

Omtrent halve Marka ligger dermed i **Akershus**, hvor Marka utgjør ca. 850 km² fordelt på Asker, Bærum, Nittedal, Nannestad, Gjerdrum, Skedsmo, Lørenskog, Rælingen, Enebakk, Ski og Oppegård.

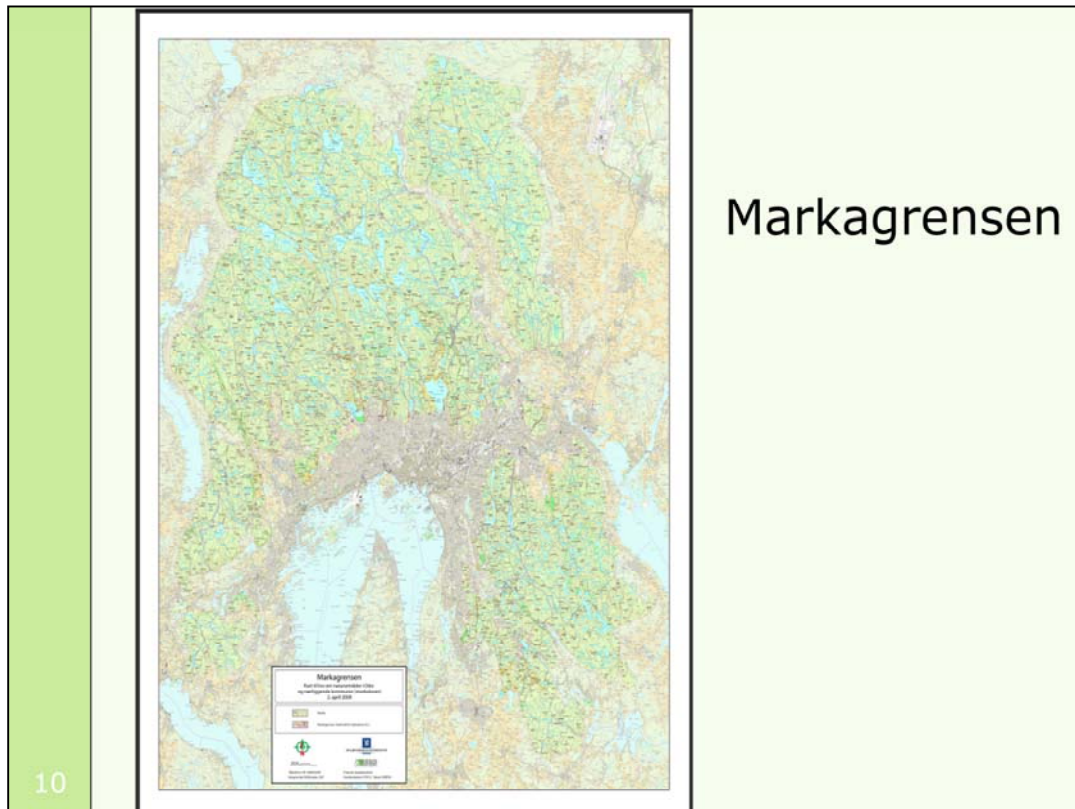
1/6 del. Buskerud har ca. 325 km² som fordeler seg på kommunene Røyken, Lier, Hole og Ringerike.

1/6 del. Tett etter kommer **Oslo** med 310 km²

Oppland har ca. 210 km².

1/8 del

Og så ble prosentregningen for vanskelig. Marka strekker seg helt til **Østfold og Hobøl** kommune med Gaupesteinsmarka.



Bildet viser det juridisk bindende kartet av Marka

Det kartet dere ser her (litt uskarpt) representerer – i juridisk sammenheng – noe historisk. For første gang vedtas i lovs form et juridisk bindende kart. Det har aldri skjedd tidligere.

Nå vil sikker noen av dere si at vi har mange juridisk bindende kart i dag, f.eks. arealplaner og verneområder. Men dette er kart som vedtas som gjennom kommunale planvedtak eller gjennom forskrift (verneplaner)

I denne prosessen lært jeg at kart og lov ikke umiddelbart var enkelt.

Historisk tilbakeblikk



1890: Kommunalt kjøp



1981: Forslag markalov



1938: "Den sorte strek"



2009: Markaloven

11

Marka representerer er unikt naturområde og rikt kulturlandskap som har vært verdsatt siden 1800-tallet. –

- I 1873 skrev den kjente landskapsmaleren Peder Balke at "det er i alminnelighet erkjent at neppe noen hovedstad i verden har av naturen en så rikt utstyrt beliggenhet som Kristiania, med en underbar skjønn omegn".
- På 1890-tallet kunne det på dager med godt skiføre være opptil 10.000 skiløpere i de skogsområdene vi i dag kjenner som Marka.

1890-tallet: kommunalt kjøp av skogeiendommer ved Frognerseteren. "Efterat Skovene ere gaaede over i Christiania Bys Besittelse, har dette vinterlige Sportsliv taget et stort Opsving. Det hører nu med til de eiendommelige Sider ved Livet i Christiania," konstaterte Yngvar Nielsen midt på 1890-tallet.

1938: "Den sorte strek": Markagrensen som nå er vedtatt bygger i stor grad på "den sorte strek" som blant annet ble trukket av Nils Houge, den første sekretær i OOF.

Jeg minner også om at Norges største demonstrasjon gjaldt motstand mot kraftledninger i Nord-Marka i 1946. Demonstrasjonen samlet 30-40.000 mennesker.

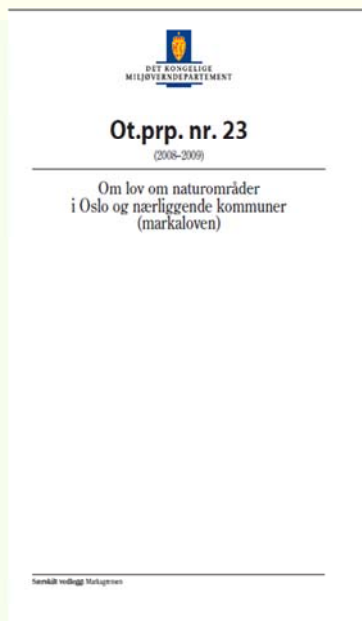
Fredningsplan av Erik Sture Larre 1965, ca. 1200 km² (Markaloven omfatter ca. 1700 km²).

1981: Forslag markalov: Forslag til markalov ble først fremmet våren 1981 av Regjeringen Brundtland. Men forslaget ble fremmet for sent til å kunne behandles i inneværende stortingsperiode. Forslaget måtte derfor fremmes på nytt. Den nye regjeringen Willoch ønsket ikke å fremme forslaget på nytt. Dermed ble forslaget lagt " i en skuff".

Jeg viser også til Markagrensen 1986 som Miljøverndepartementet utarbeidet. Kommunene anmodet om å legge den inn i sine generalplaner. I 1996 utarbeidet FMOA et nytt kart hvor kommunenes endringer siden 1986 ble lagt inn. Det var bare små endringer siden 1986.

2009 Markaloven: Etter mer enn 100 års folkelig engasjement og lang politisk kamp greide vi i år endelig å få vedtatt markaloven. Neste utfordring blir å følge opp arbeidet med forvaltningen av Marka. På bilde ser vi Erik Sture Larre, Erik og Heidi.

Markaloven



12

Lovens grunnidé: I arbeidet med å vurdere en tilstrekkelig juridisk ivaretagelse av Marka hadde regjeringen minst 3 valg: Videreføre systemet med ivaretagelse av Marka gjennom plan- og bygningsloven, sikre området gjennom naturvernloven eller utarbeide en egen lov om Marka. Regjeringen valgte det siste. Hovedbegrunnelsen for det er at man ikke kunne sikre friluftsverdier gjennom naturvernlovens system som hadde hovedvekt på naturverdier. Plan- og bygningsloven ble ansett som et godt, men ikke tilstrekkelig virkemiddel til å sikre en helhet og enhetlig forvaltning i 19 kommuner og 4 fylker. Regjeringen falt derfor ned på en egen lov om Marka fordi det

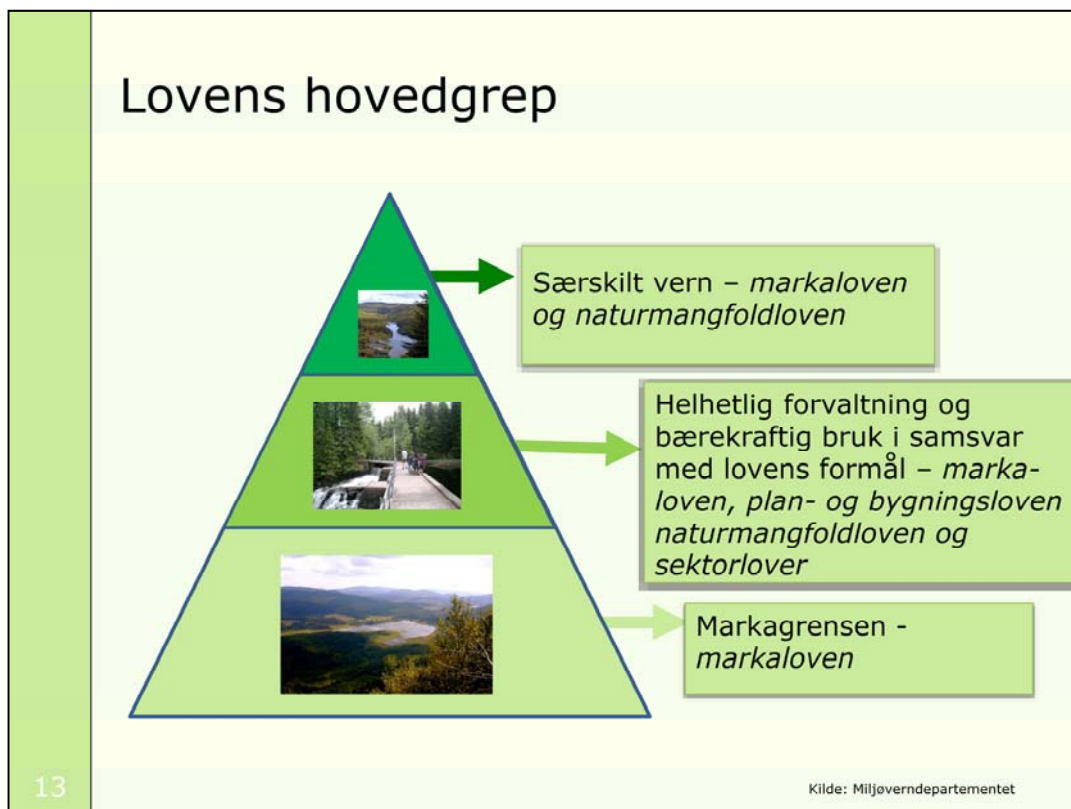
- 1) vil sikre markas grenser
- 2) vil sikre en helhetlig forvaltning av Marka og
- 3) en enhetlig forvaltningspraksis både i plansaker og i behandlingen av søknader og tiltak og bruk.

Det ble gjort tre endringer under behandlingen av loven i Stortinget. Endringene var viktige fordi de bidro til å skape bred støtte for loven da Stortinget fattet sitt vedtak. Alle partier utenom Frp støttet loven da det kom til avstemning. Den brede enigheten vi oppnådde vil også være viktig i den videre forvaltningen av loven.

Den første endringen var at beskrivelsen av idretten ble endret i formålsbestemmelsen. Det ble ytterligere klarlagt at idrett skulle være et likestilt formål i loven. Likevel er det slik at idrett må avveies mot friluftsliv og naturopplevelse.

Stortinget valgte også å "gjøre Marka litt mindre" i Ski kommune, ved at de såkalte "øyene" rundt Langen-vassdraget ble tatt ut av Marka.

Landbrukstiltak ble unntatt fra det generelle byggeforbudet, selv om departementet er øverste planmyndighet også for planer som omfatter landbrukstiltak.



Kilde: 1) Bernhard Herres hjemmesider for Kjentmannsmerket 2) Skiforeningen 3) Skiforeningen

Pyramiden viser lovens tre viktigste grep.

Selve grunnmuren er at markagrensen lovfestes for å sikre dens grenser. Formålet har betydning for spørsmål om endring av grensen. Dette reguleres av markaloven alene.

Mellomnivået: Omfatter alle de områder som ikke har et særskilt vern. Her skal det legges vekt på en helhetlig og enhetlig forvaltning og en bærekraftig bruk av området i samsvar med lovens formål som er friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Her gjelder markaloven sammen med plan- og bygningsloven, sektorlover og naturmangfoldloven

Øverste nivå i pyramiden: Loven gir også adgang til å innføre særskilt vern i områder av Marka som har særskilte naturopplevelsesverdier, samt at marka har flere verneområder som nå er vernet etter naturmangfoldloven.

Her gjelder markaloven og naturmangfoldloven

Lovens formål

“Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner.

Det skal samtidig tas hensyn til bærekraftig bruk til andre formål.”

14

Foto: Marianne Gjerdy

Formålet er friluftsliv, naturopplevelse og idrett: Lovens formål er å fremme og legge til rette for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Disse tre hensynene er sidestilt. Hensynet til å fremme og tilrettelegge for idrett er avgrenset til å gjelde idrett som kan innpasses i Marka. Dette fordi store idrettsanlegg er av en karakter eller størrelse som kan medføre konflikt med annen idrettsutøvelse eller friluftsliv og naturopplevelse. Anlegg som for eksempel fotball- og friidrettsarenaer omfattes ikke av lovens formål. Anlegg for motorsport eller nye skytebaner lar seg heller ikke innpasse i Marka. Slike anlegg vil være til ulempe for Markas øvrige brukere. Men utendørs vintersportsanlegg er en type tiltak som kan falle innenfor lovens formål, både opprusting, utbygging og videreutvikling.

Disse hensyn gis Forrang framfor annen bruk. Dette er hensyn som får forrang framfor andre hensyn. Friluftsliv, naturopplevelse og idrett vil være styrende for praktiseringen av loven.

Sikre markas grenser og bevare landskap og natur- og kulturmiljøer:

Det man ønsker å oppnå med loven er å

- 1) Sikre markas grenser. Dette understreker grensens betydning og at loven skal være med å sikre at markas grense ikke utsettes for flere mindre grensejusteringer som over tid samlet vil utgjøre et betydelig inngrep i marka.
- 2) Bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljøer da dette er en forutsetning for friluftsliv og naturopplevelse. Skal hindre at det gjennomføres mindre, fragmenterte bygge- og anleggstiltak som samlet kan forringe Markas unike kvaliteter.

Bærekraftig bruk til andre formål: Disse hensyn er underordnet lovens hovedformål. Likevel er det grunn til å understreke at virksomhet innen tradisjonelle næringer som jordbruk og skogbruk har bidratt til – og bidrar fortsatt til – å vedlikeholde Markas verdifulle kulturlandskap, ikke minst ved å sikre og vedlikeholde de tradisjonelle ferdsselsvegene.

På denne måten bidrar denne næringsutøvelsen til å gjøre Marka attraktiv som et friluftsområde, og er viktig for å sikre tilgjengeligheten til naturverdiene i Marka for allmennheten. Markaloven må sikre en flerbruksforvaltning hvor ulike interesser som friluftsliv, idrett, bevaring av natur- og kulturmiljø med kulturminner, bærekraftig næringsvirksomhet og etablert bosetting inngår.

Balansert flerbruk vil sikre Marka til beste for folkehelsen i omkringliggende områder, fysisk så vel som mentalt, kvalitativt så vel som kvantitativt. Gode naturopplevelser er særdeles viktig for vår mentalhygiene.



Utbygging Holmenkollen

Det er lettere å gjennomføre bygge- og anleggstiltak i utkanten av Marka og i utbygde områder enn langt inne i marka og i ubebygde områder.

Vi ser her et bilde av utbyggingen av Holmenkollbakken. Det er nettopp koblingen av planprosesser og søknadsbehandling opp mot formålsbestemmelsen som gir rom til å gjennomføre større grad av tilrettelegging her enn i mer urørte deler av Marka.

Sakstyper

Markagrensen

Plansaker

Enkeltsaker

Særskilt vern

16

Foto: Marianne Gjerv

Utsikt mot Kringsjå studentby og Grefsenkollen

Her ser dere de forskjellige sakstypene som kommuner, fylkesmenn og Miljøverndepartementet kommer til å få på bordet nå som markaloven skal begynne å praktiseres.

Vi har grensesaker

Og så har vi plansaker

Dessuten har vi byggesaker

Og selvsagt saker om vern!

Utvidelse av grensen



Endringer av grensen kan skje gjennom forskrift.

Det første tilfellet er at man kan legge til nærliggende områder, dvs. utvide markalovens geografiske område.

Områder som skal legges til trenger ikke å grense til det som i dag er Marka, men området må ligge i nærheten.

Det er to vilkår for å legge et nytt område til Marka:

Området må enten

- 1) ha tilsvarende verdi for friluftslivet som de områdene som i dag er i Marka eller
- 2) Kunne få tilsvarende verdi for friluftslivet gjennom tilrettelegging eller skjøtsel.

Det er ikke satt noen grenser for hvor store områder som kan legges til. Loven inneholder derfor gode muligheter for å utvide Marka, der dette anses hensiktsmessig eller ønskelig.

Innskrenkning av grensen

Justering

Når kan grensen justeres



Det er et visst rom for å innskrenke lovens geografiske virkeområde gjennom å justere grensen. Men muligheten for å innskrenke grensen er langt snevrere enn muligheten for å utvide grensen.

Men hva er en justering? Det er snakk om små justeringer, jf. Brev av 17. desember 2008. Hvis det gjelder større arealer eller det gjøres vesentlige innhugg i Marka, snakker vi ikke lenger om justeringene. Da snakker vi om endringer som det ikke er hjemmel for å foreta. En justering er "en teknisk sak". Hvis for eksempel en skole er delt i to, vil vi kunne justere grensen slik at hele skolen blir liggende på samme side av grensen.

Når kan grensen justeres?

Når det

- er "fornuftig" eller "hensiktsmessig"
- ikke har særlig arealmessig omfang
- ikke medfører at friluftslivs-, natur- og kulturverdier ikke blir vesentlig skadelidende.

I tillegg må justeringen sammen med andre justeringer og planlagte justeringer samlet sett ikke utgjøre et betydelig inngrep i marka. Det skal også tas hensyn til eventuelt økt press på dyrket mark.

Saksgang: Vi har allerede mottatt ønsker fra noen kommuner om innskrenkninger av grenene etter markaloven. Vi vurderer nå disse og vil samle opp alle ønsker fra kommunene fram mot høsten 2010, hvor vi vil vurdere om det grunnlag for å kjøre en grensejusteringssak gjennom forskrift. Viktig at dette skjer samlet. Kan skje i flere runder. Der departementet ser at det ikke er snakk om justeringer av grensen, og dermed ikke har hjemmel for å justere, vil vi underrette vedkommende kommune om det. De områder som vi har hjemmel til å justere vil inngå i det departementet vurderer å sende på høring høsten 2010.

Resultat kartet revideres: Dersom grensen justeres, vil dette rent teknisk gjøres slik at kartet revideres. Gjeldende versjon av kartet vil alltid legges ut elektronisk i tillegg til ny "papirversjon".

Grensejustering



19

Foto: Marianne GjØrv

Hvordan skal en kommune gå fram for å få vurdert en grensejustering?

Tenkt eksempel (Kommunen)

Vi i kommunen ønsker å justere markagrensen. I vår kommune har vi to forhold

- 1) grensen går tvers igjennom noen boliger, en skole og et gårdsbruk. Disse ønskes tatt ut av Marka.
- 2) to områder ønskes tatt ut av Marka til næringsutbygging, det ene er på 500 daa og gjør et dypt innhugg i Marka

Som den fornuftige kommune vi er så vurderes disse spørsmålene nøye i forhold til markaloven og dens formål. Kommunen vurderer at dette ikke vil medføre særlige inngrep i marka som er i strid med formålet. Kommunen sender derfor en anmodning om grensejusteringer til Miljøverndepartementet via fylkesmannen i eget fylke.

(fylkesmannens miljøvernnavdeling)

Som miljøvernnavdeling skal vi vurdere om det kommunen foreslår er fornuftig og innenfor lovens rammer. Saken er ikke opplagt. Vi kan se fordeler og ulemper ved det kommunen foreslår. Ser kanskje at forslaget totalt sett er for omfattende. Vil samlet sett kunne skade friluftsliv- natur- eller kulturverdier vesentlig. Isolert vurderer fylkesmannen at det er hjemmel for å justere grensen for skolen. Når det gjelder næringsutbygging vurderes (500 daa) vurderes det som for stort til å kunne falle inn under justeringshjemmelen.

(Miljøverndepartementet)

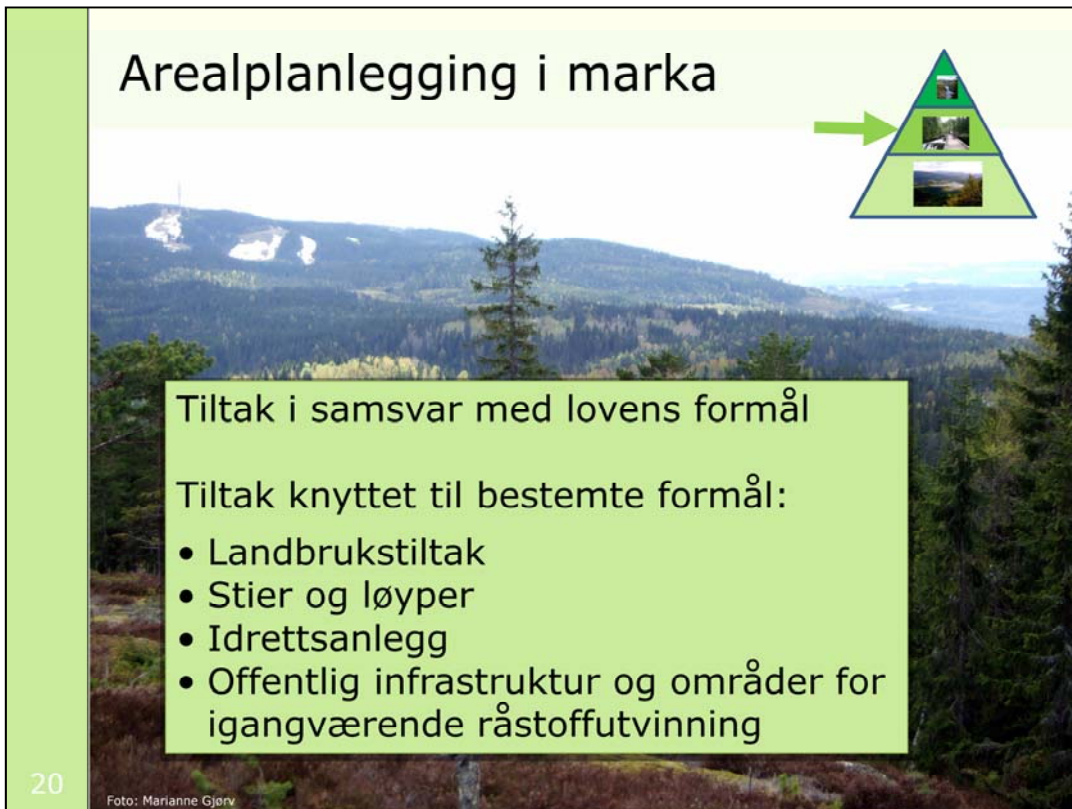
Når fylkesmannens vurdering foreligger vil Miljøverndepartementet behandle saken. Ser da både på kommunens brev om de begrunnelser som er gitt samt den faglige vurderingen fra fylkesmannen.

Vi vurderer at fylkesmannen har et poeng mht. til næringsbygget. Det vil sannsynligvis være for stort til at det er hjemmel for en grensejustering. Når det gjelder skolen er det klart hjemmel for å justere grensen. Men dette må ses samlet både for kommunen og de øvrige kommuner.

Departementet informerer så kommune om dette, med kopi til fylkesmannen. Det betyr at vi mener næringsutbygging ikke kan tas ut av Marka.

Skolen vil bli vurdert justert i en forskriftsprosess høsten 2010. Turområdet er vi mer usikker på og vil vurdere dette nærmere i forbindelse med forskriftsprosessen høsten 2010. Markarådet vil også involveres i denne prosessen.

Arealplanlegging i marka



Tiltak i samsvar med lovens formål

Tiltak knyttet til bestemte formål:

- Landbrukstiltak
- Stier og løyper
- Idrettsanlegg
- Offentlig infrastruktur og områder for igangværende råstoffutvinning

20

Foto: Marianne Gjerv

Det er to "typer tiltak det kan planlegges for i Marka.

1) Tiltak is samsvar med lovens formål: For det første kan det planlegges for alle tiltak som er i samsvar med lovens formål. Denne bestemmelsen vi kunne brukes blant annet til å **bygge eller utvide eksisterende markastuer eller enklere serveringssteder** fordi de er viktige for å tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal derfor ikke være til hinder for utvidelse av eksisterende markastuer og enkle serveringssteder og bygging av nye slike, dersom dette er nødvendig for å tilrettelegge for friluftsliv eller idrett.

Av forarbeidene følger også at det vil kunne være i samsvar med formålet dersom det i plan gis bestemmelser om **spredt utbygging i tilknytning til eksisterende bebyggelse**. Viktig for å opprettholde etablerte lokalsamfunn i Marka, f.eks. i Maridalen og Sørkedalen.

Det vil imidlertid ikke kunne tillates ny spredt bebyggelse eller vesentlig utvidelse av eksisterende bebyggelse.

2) I tillegg kan det planlegges for fire særskilt angitte formål. Dette er formål som det er begrunnede behov for samt sterke samfunnsmessige hensyn (kraftledninger)

Disse formålene er

- landbrukstiltak (bygninger og terrenginngrep)
- stier og løyper (større stier og løyper forutsetter reguleringsplan)
- idrettsanlegg (tilrettelegges for nye skiløyper og skibakker, turveger og lignende, i tillegg til eventuelle andre bygninger og anlegg som bidrar til å fremme bruken av Marka til friluftsmål)
- offentlig infrastruktur områder for igangværende råstoffutvinning (nødvendige offentlige infrastruktur anlegg som offentlige veger, jernbane, dammer, vannforsyningsystemer, kraftledninger mv.)

Tiltak som må planbehandles

Planbehandlingen følger av plan- og bygningsloven
I tillegg: større stier og løyper

21

Foto: Marianne Gjerlv

Båntjern

Hvilke tiltak må planbehandles i Marka? Det er kanskje et av de temaene vi har hatt de største utfordringene med å nå frem med. Altfor ofte har det blitt skrevet og uttalt i media at "nå må alt planbehandles" eller at "man trenger reguleringsplan for å skifte vinduer". Dette er selvfølgelig feil.

Alt som...: Utgangspunktet er at dette reguleres som før av plan- og bygningsloven. Tiltak som ville ha blitt planbehandlet uten en markalov skal selvfølgelig også planbehandles selv om de omfattes av markaloven.

Fra det utgangspunktet finnes ett unntak, og det er at **større stier og løyper må behandles i plan**. Når det er sagt så ville nok de fleste større stier og løyper uansett blitt planbehandlet etter plan- og bygningsloven uavhengig av markaloven.

Naturmangfoldlovens forvaltningsmål

Mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde



Artene ivaretas og skal forekomme i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder



Økosystembasert forvaltning.

Forvaltningsmålene for naturtyper og arter gjelder for all forvaltning av natur. De innebærer at tiltak som gjør det umulig å nå målet ikke kan gjennomføres. Men tiltak som medfører at målet nås på et senere tidspunkt, eller på en annen måte enn planlagt, kan gjennomføres.

Målenes betydning

Målene har betydning når natur berøres

Målbestemmelsen skal tillegges vekt ved beslutninger etter naturmangfoldloven

Målbestemmelsen skal tillegges vekt ved beslutninger etter andre lover

Absolutt ramme: Den samlede forvaltningen av natur må gjøre det mulig å nå målene

23

Foto: Marianne Gjerv

Målene har betydning

- Enhver lov nå natur berøres. Når vi treffer vedtak etter naturmangfoldloven, markloven og plan- og bygningsloven.

Målbestemmelsene har etter naturmangfoldloven

- Forståelsen av andre bestemmelser i naturmangfoldloven
- Veiledende for skjønnsutøving
- Veiledning om hvilke tyngende vilkår som kan settes ved enkeltvedtak etter loven eller forskrift gitt med hjemmel i loven
- Prioritering av tilskuddsmidler
- Begrunnelse for om man skal treffe vedtak eller tiltak eller ikke

Målene har betydning for beslutninger etter andre lover ved at de

- Blir et *tilleggshensyn* i skjønnsutøvingen i og med at andre lover ofte har egne formålsbestemmelser
- Kan bare vektlegges så langt vedkommende sektorlov gir adgang til det
- Viktig: Se på den samlede myndighetsutøvingen, ikke bare enkeltavgjørelser. Hva viser det? At natur tillegges nok vekt eller at natur ikke tillegges nok vekt?

Absolutt ramme: Den samlede forvaltningen av natur må gjøre det mulig å nå målene. Dvs. at man ikke kan fatte en beslutning som innebærer at en art eller naturtype dør ut i Norge

Miljøprinsippene i naturmangfoldloven



Kraftgate i Nordmarka

Økosystemtilnærming og samlet belastning

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

Prinsippet om kostnadsdekning

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver.

Føre-var-prinsippet

Ved behandling av søknad om tiltak.

Kunnskapsgrunnlaget: Vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap

Betydningen av miljøprinsippene

Legges til grunn som retningslinjer

Ved utøving av offentlig myndighet

Herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd

Og ved forvaltning av fast eiendom

Vurderingen skal fremgå av beslutningene til miljømyndighetene, kommunene og sektormyndighetene

25

Foto: Marianne Gjerv

Bildet viser Ullevålsseter.

Betydningen av miljøprinsippene:

Legges til grunn som retningslinjer

Ved utøving av offentlig myndighet

Herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd

Og ved forvaltning av fast eiendom

Vurderingen skal fremgå av beslutningene til miljømyndighetene, kommunene og sektormyndighetene

Planoppstart - tillatelse

Planinitiativ i kommunen

Oversendes Miljøverndepartementet

Sendes via fylkesmannen

Tillatelse fra Miljøverndepartementet

26

Foto: Skiforeningen

Bildet viser Østernvann, Bærumsmarka. Foto: Skiforeningen

Foran har vi snakket om hva det kan planlegges for i Marka. Nå skal vi komme inn på de nye prosedyrene som følger av markaloven.

Planinitiativet tas fortsatt i kommunen, enten ved at kommunen selv ønsker å planlegge, eller ved at kommunen velger å følge opp et planinitiativ fra private eller andre. Når kommunen bestemmer seg for å "gå videre" med en plansak, dvs. for kunngjøring og utlegging av eventuelt planprogram, må saken forelegges departementet for å få tillatelse til planoppstart. Regelen er begrunnet med at det ikke er hensiktsmessig med en så vid adgang til å gjennomføre planlegging i Marka som plan- og bygningslovens generelle regler hjemler. Det er videre viktig å ha avklarte **rammer og premisser** for planutarbeidelsen, slik at det ikke brukes unødige ressurser på planlegging til formål som ikke vil kunne godkjennes innenfor rammen av de hensyn markaloven skal fremme.

Planforslaget **oversendes Miljøverndepartementet**. For å sikre en best mulig behandling av saken skal planforslaget sendes **via fylkesmannen i eget fylke** som gir sin vurdering i saken.

Departementet vurderer så saken og gir sin **tillatelse** dersom planene ligger innenfor lovens formål, eventuelt med krav om utredninger eller andre vilkår. Men dette er ikke en vanlig tillatelse, men et "GO" til å fortsette planlegging, men slik at den må være i samsvar med lovens formål. Her kan departementet også gi nærmere føringer til kommunens videre planlegging. Planarbeidet kan da settes i gang. Planoppstart annonseres.

Skiløyper og tillatelse



27

Foto: Marianne Gjørvi

Tenkt eksempel

(kommunen): Som kommune ønsker vi å legge til rette for et aktivt friluftsliv i Marka. Skal vi sikre at våre barn og unge får et fullverdig tilbud må vi bla. legge til rette for utøvelse av skigåing. Dette omfatter både klassisk stil og skøyting. Dette er også i samsvar med markalovens formål.

Kommunen fremmer derfor et forslag til utvidete traser for skøyting tilknyttet et eksisterende skianlegg samt utvidelse av start-/målområdet. Kommunen viser også til at området ligger i utkanten av marka. Kommunen har vurdert dette i forhold til muligheten for en slik utvidelse eller nytt anlegg utenfor Marka, men har funnet at dette er det tiltaket som samlet sett vil medføre minst mulig skade for natur og kulturminner. I dette har også en vurdering av prinsippene i ny naturmangfoldloven inngått.

(Fylkesmannens miljøvernavdeling)

Kommunen har innledet en dialog med oss på et tidlig stadium. Vi er noe skeptisk da traseene totalt sett blir for brede og for omfattende, slik at dette kan gå ut over hensynet til annet friluftsliv og naturopplevelser. Fylkesmannen viser til at flere organisasjoner også er skeptiske til tiltaket.

(Kommunen)

Kommunen tar selvsagt det fylkesmannen sier på alvor og gjør noen justeringer i sitt forslag og sender saken til departementet **via fylkesmannen** for behandling.

(Fylkesmannens miljøvernavdeling)

Fylkesmannen ser nå på kommunene reviderte forslag. Fortsatt er fylkesmannen skeptisk. De løypetraseene som foreslås vil utenom vintersesongen oppleves som "brede gater" i skogen. Start- og målområdet blir også meget stort. Fylkesmannens vurdering overfor departementet er derfor ikke helt avvisende, men fylkesmannen står fast på at tiltaket totalt sett er for omfattende.

(Miljøverndepartementet)

Skidrett er helt i kjernen av lovens formål. Området ligger også i utkanten av marka. Likevel går det en grense for hvilke bygge- og anleggstiltak man kan gjennomføre for å fremme og tilrettelegge for skidrett.

Og man må også vurdere dette i forhold til naturmangfoldlovens prinsipper som føre-var, samlet belastning og økosystemtilnærming.

Her har departementet flere valgmuligheter:

1. Vi kan si nei, dvs. ikke gi tillatelse
2. Vi kan si ja.
3. Vi kan si ja, men på vilkår at kommunen gjør visse justeringer i lengde på løypenettet og bredden på løypene.

For at dette skal komme oss videre i saksgangen så må vi si ja. Sier vi nei, stopper foredraget her!

Proessen fram mot stadfesting

Betydningen av departementets stadfestingsmyndighet

Forholdet til "innsigelse"

Forholdet til "meklingsmøte"

28

Foto: Marianne Gjørn

Det som er viktig å merke seg her, det er at de tilleggene til planprosessen som innføres som følge av markaloven, får følger både for innsigelsesordningen og meklingsmøter.

Kravet om departementets stadfesting innebærer for det første at kommunene ikke lenger har myndighet til å egengodkjenne planer i Marka. Dette henger sammen med at innsigelsesmyndigheten har sin funksjon der kommunen kan egengodkjenne planen. I Markasaker skal saken til departementet til stadfesting. Muligheten til å reise innsigelse faller dermed bort. Det innebærer at både fylkesmannen og andre berørte sektorer i en plansak som berører Marka ikke lenger kan fremme "innsigelse", men må komme med en "faglige merknader" til planen.

Den andre konsekvensen er altså at plan- og bygningslovens ordning med **meklingsmøter har mistet sitt innhold** i Marka. Så lenge det ikke er anledning til å fremme "innsigelse", er det heller ikke noe å holde meklingsmøte om. MEN det vil fortsatt være behov for at fylkesmannen avholder møter med berørte parter før saken sendes departementet. Men da som drøftingsmøter om Marka.

Når saken så kommer til departementet til stadfesting så behandler departementet dette som enhver annen "innsigelsessak" etter plan- og bygningsloven. Befaring og kontakt med berørte departementer. Her vil det også bli aktuelt å innhente uttalelse fra markarådet.

Planvedtak - Stadfesting



Kommunens planlegging følger plan- og bygningsloven
Oversendes Miljøverndepartementet
Sendes via fylkesmannen
Stadfesting av Miljøverndepartementet

29

Foto: Marianne Gjørvi

På samme måte som ved planoppstart er det noen nye prosedyrer når planen skal vedtas.

Kommunen må forelegge planvedtaket for departementet til stadfestelse. Uten departementet er ikke kommunens planvedtak gyldig. Kommunen kan altså ikke lenger egengodkjenne arealplaner i Marka.

Via fylkesmann

På samme måte som i forbindelse med planoppstart sendes saken via fylkesmannen i eget fylke som gir en begrunnet tilrådning i saken. Kopi bør også her sendes Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Dette er særlig viktig med tanke på å oppnå en helhetlig forvaltning av Marka.

Departementets stadfesting: Når departementet får saken til stadfesting, skal departementet kontrollere at planen er i samsvar med markalovens formål. Departementet kan gjøre de endringer som anses nødvendig for å oppnå dette.

I tillegg kan departementet, som øverste planmyndighet etter plan- og bygningsloven, prøve alle sider av saken.

Skiløyper og stadfesting



30

Foto: Marianne Gjørvi

Hva innebærer denne fleksibiliteten for planarbeidet i kommunen.

(Kommunen)

Kommunen har fått tillatelse til å planlegge utbygging av et eksisterende skianlegg. Kommunen har lagt opp til at løypene får en samlet bredde på 10 meter. I tillegg legges det opp til større anlegg i forbindelse med start og mål. Anlegget ligger i utkanten av Marka og er allerede i dag et populært område med markastuer og utfartsparkering. Det er kommet inn flere faglige merknader og det er avholdt drøftingsmøter. Temaet har vært bredden på løypene og muligheten for å legge anlegget for start og mål kan få en noe mindre omfang. Saken sendes til Miljøverndepartementet via fylkesmannen.

(Fylkesmannens miljøvernnavdeling)

Det er særlig fylkesmannen som har vært inne med faglige merknader og som har tatt initiativ til drøftingsmøter. Dette området er allerede utbygd og det ligger i utkanten av Marka. Tiltaket er imidlertid omfattende, slik fylkesmannen påpekte i sitt innspill til stadfestingssaken. Dette har fylkesmannen påpekt i planprosessen og mye er tatt hensyn til. Men fylkesmannen ønsker derfor noen justeringer i planen, slik at traseene blir noe smalere og start- og målområdet noe mindre i arealomfang. Fylkesmannen sender en begrunnet tilrådning om dette til departementet.

(Miljøverndepartementet)

Departementet vil her måtte vurdere de signaler vi ga i forbindelse med tillatelse til planoppstart. Har kommunen fulgt opp de føringer som ble gitt? Departementet merker seg også de justeringer kommunen har gjort og fylkesmannens faglige tilrådning i saken. Departementet har også fanget opp at enkelte organisasjoner er imot tiltaket da det er for omfattende, mens flere andre frivillige støtter kommunen. Departementet merker seg også at dette er et område i utkanten av marka og at dette er en utvidelse av eksisterende løyper og start-/målområde.

Etter markaloven har departementet adgang til å gjøre de endringer som anses nødvendig for bringe planen i samsvar med lovens formål. I forbindelse med stadfestingssaken kan departementet imidlertid prøve alle sider av planvedtaket.

Her kan departementet enten

1. Stadfeste planen
2. Ikke stadfeste planen
3. Stadfeste planen, men med endringer som er nødvendig for å bringe planen i samsvar med markalovens formål.

Departementets stadfesting kan ikke påklages.

Søknader – bygge- og anleggstiltak

Byggesøknader behandles av kommunen

Kommunen kan gi tillatelse til tiltak i samsvar med plan

Norm: Fordeler og ulemper

Kommunen eller departementet kan gi dispensasjon for tiltak som ikke er i samsvar med plan eller som ikke er planbehandlet

Norm: Formålets betydning og fordeler og ulemper



31

Foto: Marianne Gjorv

Det er et byggeforbud i Marka.

Bygge- og anleggstiltak som er i samsvar med plan etter at markaloven trådte i kraft er søknadspliktige etter markaloven (§ 14). Det er **kommunene** som behandler byggesøknader på samme måte som etter plan- og bygningsloven. Ikke søknad i tillegg til plan- og bygningsloven

Tiltak i samsvar med plan kan kommunen gi tillatelse til etter markaloven § 14. Dette er de såkalte "kurante" byggesaker der tiltaket ligger innenfor rammene av planen.

Normen er at "Tillatelse kan bare gis dersom fordelene ved tiltaket må anses større enn de skader og ulemper tiltaket vil medføre for friluftslivet, naturmiljøet eller de allmenne interesser for øvrig."

Frivillige organisasjoner kan påklage slike vedtak

Tiltak som ikke vurderes å være i samsvar med gjeldende plan må vurderes etter dispensasjonsbestemmelsen i § 15. Dette er saker som avviker fra plan eller som ikke er planbehandlet. Det kan gis varig eller midlertidig dispensasjon.

Normalt er det **kommunen** som vil behandle slike søknader. Og da som dispensasjon fra markaloven. Også **departementet** er gitt myndighet til å dispensere fra loven (noe videre enn det kommunen har på tema).

Kommunen kan ikke dispensere fra planer, lovens bestemmelser om planer eller forbudet i § 5 **når en direkte berørt statlig eller regional myndighet** har uttalt seg mot at det blir gitt dispensasjon.

Dispensasjon kan bare gis dersom hensynene i lovens formålsbestemmelse ikke blir vesentlig tilsidesatt, og fordelene ved å gi dispensasjon etter en samlet vurdering anses for å være klart større enn ulempene for friluftslivet, naturmiljøet eller allmenne interesser.

Det kan ikke dispenseres fra kravet om utarbeidelse av reguleringsplan etter plan- og bygningsloven eller andre saksbehandlingsregler.

Bestemmelsene om dispensasjon i plan- og bygningsloven gjelder ikke.

Frivillige organisasjoner kan påklage slike vedtak

Her er det viktig å sikre en god samordning mellom kommunen og departementet. Det innebærer at der departementet ønsker å behandle saken, så vil kommunen bli varslet om dette.

Hytte og dispensasjon



Tenkt eksempel

Hvordan behandles en byggesøknad?

(Søker)

Jeg har en liten hytte i Marka på 50 m². Hytta har ikke do, og det er ikke plass til do inne i selve hytta. Jeg sender derfor søknad til kommunen om å få bygge en utedo som et tilbygg til hytta.

(Kommunen)

Hytta ligger i Marka. Vi må derfor vurdere søknaden opp mot markaloven før vi eventuelt kan sette i gang ordinær søknadsbehandling. Tiltaket inngår ikke i plan. Vi må derfor vurdere om vi kan gi dispensasjon. Tiltaket har ingen innvirkning for friluftsliv, naturopplevelse eller idrett. Det berører heller ikke Markas landskap, natur- eller kulturmiljø. Det er heller ikke kulturminner som påvirkes av dette. Vi kan derfor vurdere saken etter plan- og bygningslovens regler. Tiltaket er " i orden" både etter markaloven og PBL. Det er heller ikke noen **direkte berørt statlig eller regional myndighet som** har uttalt seg mot at det blir gitt dispensasjon.

Dispensasjon kan bare gis dersom hensynene i lovens formålsbestemmelse ikke blir vesentlig tilsidesatt, og fordelene ved å gi dispensasjon etter en samlet vurdering anses for å være klart større enn ulempene for friluftslivet, naturmiljøet eller allmenne interesser.

Søker får dispensasjon.

Søknad om motorferdsel

I utgangspunktet forbudt

Åpnet for en rekke unntak

Kjøring som ikke omfattes av unntakene krever dispensasjon

Kommunen behandler søknader



33

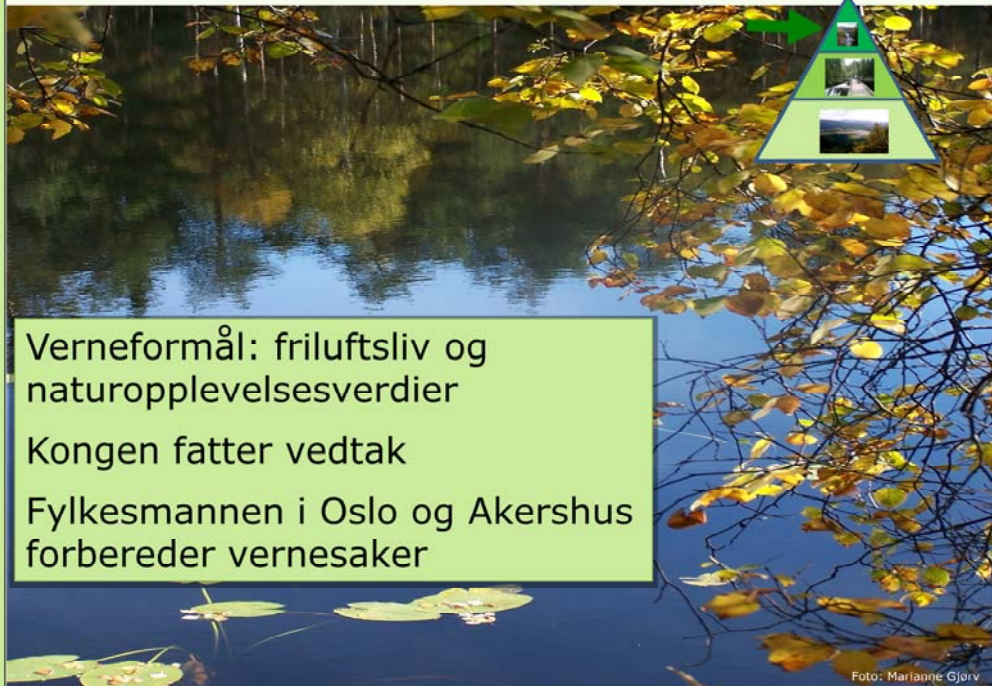
Foto: Marianne Gjorv

Motorferdsel i utmark og vassdrag er forbudt i Marka, bortsett fra de tilfellene som er unntatt i loven. Det er blant annet gjort unntak for person- og godstransport til og fra faste bosteder og i jordbruks- og skogbruksnæring. Men også for slik kjøring er det et krav at dette skjer varsomt og på tidspunkter som i minst mulig grad ulemper for friluftslivet, skader i terrenget og forstyrrer dyrelivet.

Dispensasjon: Dispensasjon kan bare gis dersom hensynene i lovens formålsbestemmelse ikke blir vesentlig tilsidesatt, og fordelene ved å gi dispensasjon etter en samlet vurdering anses for å være **klart større enn ulempene** for friluftslivet, naturmiljøet eller allmenne interesser

Kommunen behandler søknader: For motorferdsel i andre tilfeller må man søke kommunen **som kan vurdere dispensasjon.**

Særskilt vern



Verneformål: friluftsliv og
naturopplevelsesverdier

Kongen fatter vedtak

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
forbereder vernesaker

34

Foto: Marianne Gjørv

Loven gjør det mulig å verne spesielle områder i Marka, og da innføre andre restriksjoner enn det som gjelder ellers i Marka. **Verneformålet er friluftsliv og naturopplevelse**, og er dermed forskjellig fra vernebestemmelsene i andre lover. Dette er også områder som generelt ikke kvalifiserer for vern etter andre lover.

Hvilke kriterier skal legges til grunn? For det første skal det legges vekt på områdets preg av å være **urørt og naturlig**. I denne forbindelse må det kartlegges hvilke inngrep som finnes i området, herunder hogstingrep, bebyggelse, bilveier og kraftlinjer. Videre må man vektlegge områdets **særpreg**. Det vil måtte legges vekt på om området avviker fra omgivelsene og framstår som «spennende og trolsk». Av betydning vil være områdets preg av å være vilt, ved at det for eksempel er store sprang i topografien, ville juv og revner, markerte former i terrenget, markante trær m.v. Det skal videre legges vekt på områdets **variasjon, mangfold og kompleksitet**, herunder vekslingen mellom skogrommenes størrelse og form. Det skal legges vekt på vekslingen mellom bratt og flatt terreng, mellom trær og undervegetasjon, lune og forblåste steder, tett skog og utsiktspunkter, variasjon mellom sluttet gammelskog og naturlige åpne områder og variasjon i trærnes alder mv. Det skal videre legges vekt på **naturlige landskapsrom** uten forstyrrende inngrep. For vurderingen vil det også være viktig å kartlegge forekomsten av store og små landskapsrom av ulike slag, for eksempel naturlige åpninger i skogen, myrer og vann og vassdrag, landskapsrom mellom åser og topper. Også menneskeskapt åpninger i skogen, som setervoller og plasser vil måtte vektlegges. Av betydning for vurderingen vil også være områdets **forekomst av vann, bekker og myrer**. Videre må det legges vekt på områdets **stillhet** og fravær av støy.

Slike **vernevedtak fattes av Kongen**. I saker hvor verneverdier kan gå tapt i prosessen kan departementet fatte midlertidig vedtak.

Det er Fylkesmannen i Oslo og Akershus som forbereder vernesaker. Følger saksbehandlingen ved vern

Forslag fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Vern av 11 områder

Vern etter naturmangfoldloven



Det er 44 verneområder i Marka.

Disse utgjør 6,6 % av Marka.

35

Foto: Privat

Det er 44 verneområder i Marka som totalt utgjør 114613 daa eller 114,6 km². Med utgangspunkt i at Marka utgjør 1700 km² er dette 6.6 %.

I områder som er vernet etter naturvernloven og områder som er regulert til spesialområde, for eksempel til naturvernformål, bevaring eller sikringsområde for drikkevann, eller områder som inngår i særskilte planer eller vedtak etter § 7 første ledd nr. 3 og 4, gjelder de restriksjoner som følger av de konkrete verne- eller planvedtak i tillegg til loven.

Statens naturoppsyn

- Statens naturoppsyn skal:
- føre oppsyn med at loven følges
 - gi veiledning og informasjon



36

Eget oppsyn i marka

Eget foredrag

Markarådet

Markarådet skal arbeide for å fremme formålet med loven

Ombudsmannsfunksjon

37

Foto: Marianne Gjørv


Markarådet skal arbeide for å fremme formålet med loven. Skape en god kontaktflate mellom brukerne av marka

Noe av det viktigste for å få til en helhetlig forvaltning av Marka, er også å trekke med de forskjellige brukerne og aktørene i Marka underveis i forskjellige prosesser. På den måten bidrar vi til at viktige saker blir godt opplyst.

Ombudsmannsfunksjon

Rådet vil få en **ombudsmannsfunksjon i Marka.**

Oppgaver og sammensetning



Ta opp saker
Avgi uttalelser
Sammensetning
Veien videre

38

Foto: Marianne Gjørvi

Ta opp saker av eget tiltak ta opp saker til behandling i rådet. Rådet kan blant annet **gi uttalelse til søknader om tillatelser i større saker og ved søknader om dispensasjon.**

Rådet kan videre **gi uttalelser til forslag til arealplaner og forslag til vern av friluftsområder.**

Flerbruksforskrift: Rådet kan også utarbeide forslag forskrift om hensynsfull bruk av Marka. Formålet med forskriften vil blant annet være å oppnå gode betingelser for flerbruk i Marka. Her må det legges vekt på å bevare og utvikle et godt forhold mellom brukere og grupper av brukere i Marka innen henholdsvis

friluftsliv, idrett og næringsutøvelse, i tillegg til hytteeiere og fastboende. Det skal legges vekt på at flerbruken i Marka skal foregå innenfor rammen av bærekraftig bruk.

Det er også forutsatt at rådet avgir uttalelser til myndighetene etter markaloven om prinsipielle problemstillinger i tilknytning til forvaltningen av Marka. Rådet kan selvfølgelig også overfor departementet fremme forslag til lov- eller forskriftsendring i tilknytning til markaforvaltningen.

Selv om Markarådet ikke har vedtaksmyndighet, må myndighetene etter loven også vurdere eventuelle uttalelser fra Markarådet i sin saksbehandling.

Representere Markas..: Det er viktig å finne en sammensetning av rådet som best mulig representerer interessene i Marka. Sammensetningen er ikke helt klar, men vi bør ha med personer som representerer friluftslivets organisasjoner, Skiforeningen, idrettsorganisasjoner, grunneiere, velforeninger, jord- og skogbrukets næringsorganisasjoner og kommunene.

Departementet er i kontakt med fylkesmannen i Oslo og Akershus i forbindelse med forberedelsen av arbeidet med å etablere et markaråd.

Veiledning og oppfølging

Veiledning og oppfølging
Rundskriv om plansaksbehandling
Årlige møter

39

Foto: Marianne gjørv

Veiledning og oppfølging: Miljøverndepartementets kanskje viktigste oppgave fremover blir å

-veilede kommuner og fylkesmenn, herunder spørsmålet om 4 års fristen i § 8

Rundskriv:

-å utarbeide så gode rutiner som mulig for saksbehandling og planarbeid.

Årlige møter.

Bruk marka!



40

Statssekretær Heidi Sørensen og miljø- og utviklingsminister Erik Solheim på Sognsvann.